

HEINE IN NJEGOV ČAS

Malo je bilo pesnikov, da bi bili toliko lajali vanje, kakor so renčali in pljuvali v Heineja. Ves čas njegovega življenja so preganjali njegovo besedo, metali so ga živega in mrtvega s pesniškega prestola, kamor ga je za večne čase postavilo njegovo delo, stikali so za vsakim njegovim stavkom in verzom, ki bi mu ga lahko vrgli v obraz kot izdajalstvo nad nemštvom, prežali so na vse korake njegovega življenja, da bi ga lahko opljuvali, češ: Je že res, nekaj pesnika je v njem, toda ta pesnik služi z večjo vnemo ogabnosti ko lepoti, ta brezdomovinski lump je podivjal okus, onečastil je nedolžnost nemških src, ki so se pasla po dotlej deviškem nemškem liričnem gaju. Nasprotnikom je bila H. borba »židovsko-žurnalistična nesramnost«, podkupljena od Francozov, pesnik H. je bil zanje »Messias des unsere Jugend verseuchenden Literaturjudentums«. In če že kdo teh nasprotnikov ni bil popolnoma slep, je priznal H. veljavo le zaradi njegovih prvih ljubezenskih pesmi, romanc in balad, zbranih v »Knjigi pesmi«. Časnikarskega dela in njegovih socialnih in politično satiričnih pesmi niso priznavali ali pa so jih zvesto tajili. Čeprav so ga kasneje Nemci morali sprejeti med svoje klasike, ni službena Nemčija (o današnji v tem članku sploh ne govorim!) nikoli dovolila, da bi se po učnih knjigah seznanjali bodoči uradniki in volivci s H., kakršen je bil ves. Za šolski zrak in salone je bil komaj dovolj spodoben le zaljubljeni H. iz »Knjige pesmi«, a še tu je bilo treba pokazati s prstom na »umazanosti« in »cinične pretiranosti«. (Temu je ostal zvest tudi prof. Sušnik v svojem Pregledu svetovne književnosti, Maribor 1936, kjer sicer precej podrobno navaja spise — in celo njih vsebino — znanih in skoraj neznanih pisateljev, a navede pri H. le »Buch der Lieder, pesmi, itd.«. O Heineju samem pa se mu zde dovolj te-le in take-le besede: »Iz razklenjenega ghetta, ki je stoletja dušil judovsko besedo, je udril v nemško literaturo Heinrich Heine [1797 Düsseldorf — 1856 Pariz]. Bil je sin judovskega trgovca, doktor prava, parazit bogatega strica, Francozom, ki so mu dali državno penzijo, najslavnejši nemški lirik, človek, ki je nihal med kozmopolitstvom, judovstvom in nemštvom, lepote željen hellenski pogan, ki ga je zasledovala senca Nazarenčana, da je — od paralize hirajoč — bridko priznal: kjer ni več zdravja, denarja ali pameti, povsodi tam se začne krščanstvo. Pesnik byronovskega svetobolja je bil, virtuozen lirik, duhovit feljtonist in strupen satirik.« Pač, še nekje omenja Sušnik Heineja: tam, kjer navaja dela, ki so na indeksu!)

Kakor pa so nasprotniki H. strastno sovražili, tako so ga prijatelji z vso strastjo spoštovali. Videli so, kako je H. oblikovno in vsebinsko bogatil nemško liriko, kako ji je odpiral nove pokrajine, kako je ustvarjal zglede feljtonizma in potopisov, in kako tesno je živel s svetom in časom, ki je vanj posegal kot ognjevit borec. S citati iz H. spisov so dokazali, da ni bil H. izdajalec nemštva, da je mrzil le tako Nemčijo, kakršno je doživljal, in ko so Francozi priznali: »Če je H. ljubil Pariz in Francijo, je bil vendarle predvsem nemški pesnik«

(Ducros in podobno mnogi drugi) — je bilo treznim glavam pač dovolj dokaza, da ne gre zmerjati H. z »narodnim izdajalcem« niti s »francoskim plačancem«, čeprav je emigrant H. več let prejemal v Parizu podporo francoske vlade. Število H. prijateljev in zagovornikov se je množilo zlasti, ko so ga proglasile za svojega pesnika in klicarja delavske množice, ko je delavski tisk začel objavljati prikrivane H. pesmi in odlomke iz njegovih člankov — in vsekakor ni slučaj, da je najboljšo knjigo o H. napisal — nedavno prav tako kakor H. v pregnanstvu v Franciji umrl — socialist Hermann Wendel (»Heinrich Heine, Ein Lebens- und Zeitbild, Kaden & Comp., Dresden, leto? Napisal jo je med svetovno vojno, ko je bil socialdemokratski poslanec v berlinskem parlamentu, bila pa je seveda prepovedana in je izšla tik po vojni. Kdor hoče do kraja spoznati Heineja, mora brati Wendla, in kdor kaj piše o njem, si bo moral pri Wendlu izposoditi marsikatero dognanje.)

Heine je umrl pred 80 leti. Njegovega rojstnega leta profesorji še niso mogli ugotoviti, navajajo se letnice 1797, 1798 in 1799, H. sam pa je nekje zapisal, da je rojen 1800. Za razumevanje H. pa je mnogo važnejše dejstvo, da je živel v dobi velikega prehoda. Fevdalizem je umiral, prebujalo se je meščanstvo in pojavljalo se je že delavsko gibanje. Deset let pred H. rojstvom je francoska revolucija priklicala na dan tretji stan, meščanstvo, ob H. rojstvu je bilo njegovo rojstno mesto Düsseldorf zasedeno od Francozov, ki so prinesli v nemške dežele tudi načela meščanske revolucije, v Parizu, kamor je H. pobegnil 1831, se je seznanil z voditelji saint-simonistov in doživel njih razhod, hkrati pa se je seznanil in sprijatelžil s Karlom Marxom, ki je v letu jalove nemške meščanske revolucije 1848 izdal z Engelsom Manifest. To je bila doba, ki jo je živel H., to so bila gibanja in dogodki, sredi katerih se je H. z vso strastjo vdajal svoji prirojeni »sveti sili do borbe«.

Dasi so bile vse napoleonske vojne le boj Francije in Anglije za svetovni trg, so Francozi, ko so prestopili Ren (važno prometno žilo), zanesli v Nemčijo tudi revolucionarne ideje, ki so se dotlej le tiho tapile čez mejo. Prinesli pa so meščanstvu v zasedenih krajih tudi mnogo svoboščin in priznali enakopravnost vseh veroizpovedi. Mladi Heine, sin židovskega trgovca, je ves gorel za Francoze in ni bil edini, ki je častil v Napoleonu izvrševalca meščanske revolucije. To navdušenje je skušal nemški absolutizem zatreti z obljubami o svoboščinah in ustavi, toda ko so se 1813 Francozi morali umakniti na ono stran Rena, so bile vse obljube brž pozabljene in Nemčija se je spremenila v še hujšo ječo. Častilci francoske svobode so veljali za izdajalce in protidržavne ljudi, ki so se zbirali le na skrivaj in snovali svoje zarote. Židom so spet vzeli vse svoboščine, ki so jim jih tujci priznali, pognali so jih iz državnih uradov in zaprli v ghetta. Spričo take Nemčije in take Francije ni čudno, da je ostal H. svoji ljubezni do Francozov zvest vse svoje dni kljub mnogim razočaranjem, ki so ohladila njegovo oboževanje Napoleona in razbila upanje, da bo tretji stan prinesel Evropi svobodo.

Do teh razočaranj pa je bil z vsem srcem in z vso močjo svojega peresa na strani prebujajočega se meščanstva. Ko so se ob izidu prve H. pesniške zbirke (*Gedichte*, 1822) oglašali o nji razni glasovi, je neznan, nepodpisan bistrovidec zapisal v nekem listu: »H. je pesnik za tretji stan!« — stavek, ki bi ga manj bistroviden človek napisal šele ob kasnejših H. potopisih. V to svojo prvo zbirko je zbral ljubezenske pesmi in romance iz časa svojega bivanja v Hamburgu in študiranja na nemških univerzah. V Hamburg so ga poslali starši po neuspelih poizkusih, da bi začel kariero kot bančni uradnik ali trgovec v Frankfurtu. Bogati hamburški stric Salomon Heine naj bi napravil iz njega trgovca in milijonarja. Ustanovil je nečaku trgovino, ki pa je šla že čez leto dni po gobe. Stric se je nazadnje dal pregovoriti, da bo s podporo omogočil študij nečaku, ki se je v stiski in brez veselja odločil za pravo. V Hamburgu se je zaljubil H. v svojo sestrično Amalijo H. in iz te nevrčane ljubezni so pognale njegove prve ljubezenske pesmi.

Pesniški jezik H. prve zbirke je bil razumljiv vsem, v teh pesmih je vsa jasnost in preprostost narodnih pesmi, odkril je znova pristne nemške ritmične zakone, kakor so zapisali strokovnjaki. »Ta bolni Žid in veliki umetnik je govoril naš materin jezik mogočneje kakor vsi nemški Müllerji in Schulzeji«, je povedal desetletja kasneje veliki pesnik Dehmel. Tudi vsebinsko je že ta prva zbirka prinesla mnogo novega: to so brezobzirne izpovedi, ne oziraje se na predsodke in ves svet; v teh verzih so videli tisto strastno mržnjo do časa, ki je ležala vsej tedanji mladi generaciji v krvi.

Vse te prve pesmi kažejo H. kot romantika. Ves inventar tedanjega pesniškega jezika najdeš v H. prvi zbirki, a že pri tej priči se pesnik posmehne sam sebi: *Doch Lieder und Sterne und Blümelein, und Aeuglein und Mondglanz und Sonnenschein, wie sehr das Zeug auch gefällt, so macht's doch noch lang' keine Welt.* S tem je sam napovedal, da bo treba tej milo pojoči, jokavi liriki poiskati protistrupa, da ne postane osladno zoprna. To mu je uspelo že v drugi njegovi knjigi, *Tragödien, nebst einem lyrischen Intermezzo*, 1823. Pesmi Liričnega intermezza so vsebinsko nadaljevanje prve zbirke, toda v njih se je pojavila že ironija, s katero se je pesnik ubranil osladnosti svoje ljubezenske lirike in ki mu je bila vse življenje najboljši zaveznik proti patosu in bič za sovražnike. Že ti dve pesniški zbirki sta H. zagotovili trajno mesto v nemškem in svetovnem pesništvu, do kraja je izdelal obliko nemške romantične pesmice in zvezal »romantičnega duha s strogo plastično obliko«, njegove romance in balade (*Dva grenadirja*, *Belzacar*) so postale vzor. Tragediji v verzih, »*Almanzor*« in »*William Ratcliff*«, sta bili ponesrečeni deli, zapisati pa je treba, da se že v »*Ratcliffu*« — napisanem 1821 — kaže kasnejši, pariški H. štiridesetih let.

Ratcliff: Poglejte site pametnjakoviče,
kako so se z okopom zakonov
zavarovali trdno pred navalom

kričečih, nadležnih sestradancev!
 Gorje mu, kdor predre okop!
 Pripravljen je sodnik, birič in vrv!—
 A vendar so, ki ne boje se tega.

Tom: Jaz istih misli sem, zato delim ljudi
 v dva naroda, ki divje se borita
 med sabo, namreč v site in lačne.

Pravo je študiral H. v Bonnu, Göttingenu in Berlinu, kamor je prišel (1821) tri leta potem, ko je začel Hegel svoja filozofska predavanja na berlinski univerzi in s svojim delom vodil nemško filozofijo do viška. Doktor prava je postal v Göttingenu 1825, kjer se je tudi dal krstiti. Krst za malovernega H. ni bila resna zadeva, ž njim je hotel doseči le enakopravnost in ta »spreobrnitev« ga je čakala, kakor hitro se je bil odločil za odvetniški poklic. A do tega poklica mu ni bilo, njegov poklic je bil pisateljstvo, ki ga ni maral obremenjevati z ničimer drugim. Hkrati so se tedaj začeli že pojavljati prvi znaki podedovane živčne bolezni, ki ga je mučila vse žive dni z zmeraj hujšo neusmiljenostjo. Tako je H. prejemal še dalje redno podporo od svojega bogatega strica in kaj malo je bil izbirčen v sredstvih, s katerimi je včasih to podporo skoraj izsiljeval. (Ta neizbirčnost se kaže tudi v tem, da je v Parizu mirne duše sprejemal redno podporo, ki mu jo je dajala francoska vlada. Tedaj je bil H. že zelo bolan in z ženo sta živela v pomanjkanju. A celo sovražniki so morali priznati, da ta podpora ni imela nobenega vpliva na H. pisanje in delo.)

Zaradi bolehnosti je mnogo potoval (Severno morje, Anglija, Italija, Nemčija) in tako je začel pisati svoje prvo veliko delo v prozi, *Reisebilder*, katerih prvi zvezek je izšel 1826. Sledili so v kratkih presledkih še trije zvezki. V te Popotne slike je vpletal nove pesmi, med drugimi ciklus pesmi o morju (Nordsee). V svobodnih ritmi in nazornih podobah je predstavljal Nemcem morje, po katerem so pluli prvi parniki in otvarjali novo vojno za morske poti. Ob njegovih potopisih so se učile cele generacije nemških feljtonistov. V njih se je prvič z odkritimi besedami zavzemal za meščansko revolucijo, kažoč na francoske dogodke in slaveč Napoleona. Taka propaganda je bila nevarna v času, ko so v Nemčiji že plaho debatirali o pojmih »država« in »narod«, češ da je država oblika naroda, ne pa veleposestvo absolutističnih nasilnikov. Zato je razumljivo, da so nasilniki 2. zvezek Pop. slik prepovedali. Medtem ko je z zbirko *Buch der Lieder* (1827) — vanjo je zbral pesmi iz prvih dveh zbirk in cikle iz Pop. slik — zavzel trajno mesto v vrstah nemškega pesništva, se je s svojo prozo prvič srečal s cenzorjem in oblastjo, ki sta s tem potrdila borca Heineja, ki pravi v Potovanju od Monakovega do Genove: »Res ne vem, ali zaslužim, da bi mi kdaj okrasili krsto z lovorjevim vencem... Nikoli mi ni bilo kdo ve koliko za pesniško slavo; ali moje pesmi hvalijo ali grajajo, mi je kaj malo mar. Toda

meč mi položite na krsto; zakaj bil sem dober vojak v osvobojevalni vojni človeštva.«

Za H. so se začeli zdaj težki časi. Službe ni dobil, pač pa se mu je spet huje oglašala bolezen, in namesto miru so ga v Nemčiji čakala kvečjemu odprta vrata jetnišnice. Znova ga je mikal beg v Francijo, vabil ga je Pariz, mesto svobode in revolucije, mesto pesnikov, ki so peli borbene himne v nasprotju z nemško romantiko, ki ji je H. dal zadnje pesmi in ji nato začel peti bilje. Ko je v Franciji izbruhnila julijska revolucija 1830, je H. zvbilo. Prvega maja 1831 je prestopil Ren, »Jordan, ki loči posvečeno deželo svobode od dežele filistrov«, in se naselil za vse življenje v Parizu, kjer je dozorel do svojega viška.

Znašel se je v velemestu, spričo katerega so bila nemška mesta idile, iz ozračja cenzurnih ukazov in nasilja je stopil na tla barikad in v vrtinec raznih francoskih socializmov, se sprva navduševal za saint-simoniste in videl, da francoski pesniki ne stojijo ob strani, kakor n. pr. stari Goethe, ki mu je bil »das grosse Zeitablehnungsgenie«. V pesmih, ki jih je pisal prva leta (*Verschiedene*), se je oglašila nova ljubezenska lirika velemestnega in saint-simonističnega Heineja. Če je že nedolžna Knjiga pesmi razdražila moraliste, so jih te pesmi še bolj. Zakaj s temi pesmimi je H. priboril liriki spet nekaj več svobode v izbiri vsebine in drznosti oblike. Zgražajočim se filistrom v nemškem deviškem, od stroge cenzure zaščitenem tisku, je H. odgovoril jasno: »Ne gre za moralne potrebe kateregakoli omoženega purgerja v kakšnem kotičku Nemčije, marveč za avtonomijo umetnosti.« Odgovoril pa je tem moralistom prav za prav tudi z dejanjem: zaljubil se je v preprosto francosko dekle že tretje leto svojega pariškega življenja, vzel jo je k sebi za ženo in se 1841 — pred dvobojem z nekim nasprotnikom — celo cerkveno oženil z njo. Ta Matilda (pisala se je Krescencija Mirat), ki komaj da je znala pisati in brati francoski, ki ni znala nemškega — ta »sladki, debeli otrok« je delil vse hude in srečne ure človeka H. do njegove smrti. O pesniku H. in sploh o tem, kaj je pesnik, je vedela komaj kaj več kakor papagaji, ki sta jih imela zmeraj v svojem stanovanju, kar pa je še zmerom več in boljše, kakor besede bogatega H. strica v Hamburgu: »Če bi se bil fant česa izučil, mu ne bi bilo treba pisati knjig.«

Čas, ki ga je preživel H. v Parizu, je bil poln revolucijskega gibanja. Da meščanstvo ne bo pravi odrešenik Evrope, je bilo H. zdaj že jasno. Nove razglede so mu odpirale nastopajoče množice industrijskega delavstva. Po Evropi so polagali prve železnice, parni stroj je zmagoval, tovarne so rasle ko gobe po dežju, obrtniki so morali ali v tovarno ali v brezposelnost, a vsekakor v siromaštvo, na Šleskem so se puntali tkalci, v Angliji so se že pojavljali napadi na stroje in pojavljale so se prve stavke in pokali prvi streli v demonstrirajoče delavske množice, ki so bile brez dela ali pa so morale delati za beraško mezdo po 14 do 16 ur na dan. Na H., ki je že pred 1830 delil ljudi le v dva tabora lačnih in sitih in rekel, da v Evropi ni več narodov, marveč samo stranke, je to dogajanje vplivalo zelo močno.

Z vsemi živci je spremljal politično življenje, odložil je za nekaj časa liro in pisal članke. V spisu *K zgodovini vere in filozofije v Nemčiji* (1833—34) se kaže ves saint-simonist H. in predstavlja se že novi H., ko napoveduje prihod filozofije Karla Marxa, tedaj šele maturanta. H. pravi namreč v tem spisu, da se je s Heglom končala nemška filozofska revolucija in da bo moralo ljudstvo preiti zdaj k politični revoluciji. Misel gre pred dejanjem ko blisk pred gromom. Pride ura, ko bo ta grom zabobnel, kakor še ni grmelo v svetovni zgodovini. To trditev in prerokovanje je imel v mislih F. Engels, ko se je v svojem spisu o Feuerbachu (1888) poklonil H. bistroidnosti z besedami: »Česar niso opazili ne vlada ne liberalci«, namreč revolucionarne strani Heglove filozofije, »to je videl že 1833 vsaj en mož, in ta se je pisal vsekakor Heinrich Heine.«

Deset let po tem prerokovanju je prišel v Pariz Karel Marx, ki je s svojim delom sprožil prerokovano grmenje. S H. sta se zelo sprijateljila in občevanje z Marxom je pregnalo H. marsikatero utopijo iz glave in mu zbistrilo mnoge pojme. Marxovemu vplivu je treba tudi pripisati, da je H. postal politično satirični pesnik take udarnosti in popolnosti in prvi resnični socialni pesnik. Kar je bilo dotlej socialne poezije pri Nemcih, je bilo v glavnem le pretakanje solz brez zahtev, političnih pesnikov je bilo precej, a po večini so bili njih verzi le patos in uvodničarstvo. Med njimi je bil le en Chamisso (pač Francoz!) in bili so Herwegh, malo znani Robert Prutz, Hofmann von Fallersleben in Franz Dingelstedt. Pod Marxovim vplivom se je pognala H. satirična in socialna pesem do viška, ob Marxu je napisal svoje najboljše socialne pesmi, ki so bile nasproti dotedanji nemški pičli socialni liriki ko pest nasproti roženkrancu. (Omenim naj samo pesem »Šleski tkalci«.)

V zimi 1843/44, ki sta jo preživela z Marxom v Parizu, je napisal tudi potopisno pesnitev »*Nemčija*« s podnaslovom »*Zimska pravljica*«, iz katere smo objavili letos v Zvonu nekaj poglavij. To je najpomembnejša in najobsežnejša politična pesnitev, kar jih premore nemško slovstvo. Osnova tej pesnitvi je bilo H. potovanje v Hamburg. Opisovanje tega potovanja nudi pesniku dovolj prilike, da v 27 poglavjih obteše razmere v tedanji Nemčiji s strupenostjo, kakor še nikoli poprej. Privoščil si je aktualne dogodke in osebe, hkrati odkrival večno smešne človeške slabosti in se jim krohotal na ves glas. Nekatera poglavja so sicer izgubila aktualnost in s tem tudi vrednost, toda mnoga poglavja ju bodo ohranila za vse večne čase, posebno vselej in povsod, kadar in kjer bodo razmere in časi takšni, kakršne opisuje

SHAKESPEAROV 66. SONET

Vse to me muči, rad bi srečal smrt!
Zaslужnost je postala beračica,
ničétom je življenje veselica,
izdan je čut zvestobe in zatrt,

ničvrednosti priznana zlata čast,
oskrunjena in poteptana čednost,
zasramovana vsaka pristna vrednost,
resnično moč drži za vrat oblast,

zadavljen je umetnosti vsak krik,
neumnost sodi vzvišene duhove
in zdrav, pošten razum se blaznost zove,
zlo je ječar, dobrota je jetnik:

izmučilo me je, da rad bi umrl,
če ne bi s tem prijatelja potrl.

(Po nemškem prevodu.)

Nemški rodoljubi so videli v H. pesnitvi mržnjo do vsega, kar je nemškega, toda predgovor, ki ga je pesnik napisal tej pesnitvi, je izliv ene same ljubezni do Nemčije. »Posadite črno-rdečo-zlato zastavo na vrh nemške misli, napravite jo za prapor svobodnega človeštva, pa bom dal zanjo svojo najboljšo srčno kri. Pomirite se, jaz ljubim domovino prav tako kakor vi. Zaradi te ljubezni sem preživel 13 let svojega življenja v pregnanstvu, in zaradi prav te ljubezni se spet vračam v pregnanstvo, morda za zmeraj... Jaz sem prijatelj Francozov, kakor sem prijatelj vseh ljudi, če so razumni in dobri... Nikdar ne bom odstopil Rena Francozom, že iz preprostega razloga: ker je Ren moj. Da, moj, moj po neodstopni rojstni pravici, jaz sem svobodnega Rena še vse svobodnejši sin, in nikakor ne razumem, zakaj naj bi Ren pripadal komurkoli drugemu kakor rojakom.« Toda »če bomo končali, kar so Francozi začeli, če jih prekosimo v dejanju, kakor smo jih že v misli... če bomo boga, ki prebiva na zemlji v človeku, rešili iz njegovega ponižanja... če bomo revno, onesrečeno ljudstvo in zasmehovanega genija in oskrunjeno lepoto spet vrnili v njih dostojanstvo, kakor so govorili in peli naši veliki mojstri in kakor hočemo to mi, učenci — da, ne le Alzacija in Lotariška, vsa Francija bo naša, vsa Evropa, ves svet...!« Ali niso te besede podobne Marxovim: »Emancipacija Nemca je emancipacija človeka. Glava te emancipacije je filozofija, njeno srce proletariat.« In ali ni I. poglavje (glej LZ 1936, 224) cel program, kakor je konec XVI. poglavja prvi preklic H. mladostne misli, da je treba nemškega kajzerja osvoboditi slabega vpliva plemstva, in prva izjava, da je treba nemško ljudstvo osvoboditi izpod nemškega kajzerja in plemstva? Temu H. pesniškemu manifestu je nekaj let kasneje sledil Marx-Engelsov Manifest in že v tej pesnitvi se izraža vse zaupanje v nove prijatelje, o katerih je kasneje zapisal, da so »brez dvoma najbolj zmožne glave in najenergičnejši značaji Nemčije. Ti doktorji revolucije in njih neusmiljeno odločni učenci so edini možje v Nemčiji, ki imajo življenje v sebi, in njih je bodočnost.«

Zgoraj omenjene verze iz I. poglavja imamo lahko tudi za nekakšen program vse tiste nove nemške slovstvene generacije, ki sicer ni bila organizirana, a je bila složna v odporu proti klasicizmu in romantiki. Ta generacija je znana pod imenom »Mlada Nemčija«. Za njenega voditelja so nemški rodoljubi in oblasti oklicali Heineja. V celoto strnil pa jo je prav za prav šele odlok zveznega zbora dne 10. XII. 1835, s katerim so bili skoraj v vseh nemških državah prepovedani vsi spisi Mlade Nemčije, kar jih je izšlo in kar jih še bo. Na listi prepovedanih avtorjev je stalo na čelu ime Heineja, sledili so mu z imeni Gutzkow, Laube, Wienbarg in Mundt.

V času, ko je govoril gornje besede o doktorjih revolucije, je ležal H. že na smrt bolan v svoji »Matratzengruft«. Že 1832 so se pojavili

prvi znaki hrbtencične bolezni, 1837 je imel levico hromo že do komolca, začel mu je pešati vid, hromelo mu je polagoma vse telo, s prsti si je moral odpirati veke, maja 1848 se je zgrudil v Louvru pred miloško Venero in nikdar več ni stopil na noge. Prenašati so ga morali in pitati ko otroka. Duha mu vendarle ni strlo, preživel je še celih 8 let takega, zmeraj hujšega življenja. »Davno že so mi vzeli mero za krsto, pa tudi za nekrolog«, toda na svoji žimnici na tleh, ki so mu bila za pisaln^o mizo, je napisal poleg mnogih člankov in dveh baletnih libretov vse tiste čudovite romance in pesmi, ki jih je izdal 1851 v zbirki *Romanzero*, in pesmi, ki so jih našli v zapuščini. In še umirajoči Heine je s težko izječljanimi besedami zahteval papir in svinčnik, a roka mu je omahnila in nekaj ur kasneje — 17. II. 1856 — je umrl.

Na monmartrskem pokopališču je našel svoj mir človek, ki je družil v sebi borca in pesnika, kakršnih poznamo v slovstveni zgodovini malo. Ni bil agitator, ki bi prisegal na ta ali oni program in verzificiral uvodnike, kakor tedaj mnogi nemški pesniki in pesnikuni, toda vse krče in boje svojega časa je prebolel kot svojo osebno stvar in vselej je bil z vso strastjo na strani progresivnih gibanj. Proglašati pa ga za socialista je prav tako napačno, kakor proglašati ga za nasprotnika socialistov, češ: saj je trepetal pred uro, ko bo podivjana množica planila na ulice in razbila vse umetnine. To bojazen je res izrekel večkrat, a vedeti je treba, da je mislil pri tem predvsem na angleške charliste, ki jim je H. očital, da jih vodi le lakota, ne pa ideja! Pomniti treba, da je bil to čas divjih izgredov in slepe mržnje delavskih množic, ki so vedele le za svoj obup, ne pa še za pot. Toda H. je napovedal, da bodo tem množicam stopili na čelo najboljši duhovi nemške filozofije, in prerokoval je »uprizoritev igre«, spričo katere bo pariško leto 1789 »le nedolžna idila«. Bil je prepričan o nujnosti in neizogibnosti tega razvoja in zato je sprejemal vse, kar prinaša taka povodenj s sabo dobrega in slabega, z odprtim srcem in z vero, podobno veri v Cankarjevih besedah: »Kaj za to, če prihaja pomlad v viharju in povodnji! Iz te črne naplavine bo vzklila bujna rast!« *Mile Klopčič*

ZAPISKI NA PIVNIKU

Ali ste že opazili, da je opis povesti zelo napotna reč? Sam po sebi, načelno; ker vanjo ne sodi.

Povest, naj bo roman, novela, črtica ali skromna zgodbica v šolskem berilu, je, kakor že označba kaže, zmerom pripovedovanje, to je, z besedami izraženo dogajanje. Dogajanje teče, stoječega dogodka si ne moremo predstaviti; tako teče tudi pripoved, njena moč je v nepretrganem toku, in poskus, zavreti ta tok in ga razploščiti v opis, ne more biti nikoli nič drugega kakor sirov in jalov sunek v bralčeve možgane.

Pripovednik ne bo, vsaj v bistvu, nikoli pogrešil, če se bo v zadregah svoje delavnice spet in spet vpraševal: kako bi poročal o tem dogodku preprost človek, ki bi ga bil opazoval?